

Szegedi Péter

Pálya a magasban

Vajaskenyér-túrák

*A túrának megiltani nem lehet,
Hogy ne nyíljék, ha megéri a telet,
Szegény profi, elmereng a valután,
Kéjjel indul minden túra-szag után.*

(A *Sport hírlap* túraverse, 1930. karácsony)

A vajaskenyér-túra fogalma mára szinte kikopott a futball szókincséből, sőt a sportággal kapcsolatban a túra kifejezést sem használjuk gyakran. Okkal, hiszen a magyar klubok manapság vagy nemzetközi kupamérkőzések alkalmából, vagy edzőtáborozás során jutnak el külföldre, arra azonban nincs példa, hogy meghívásra sorozatban játszanak a (telt házass) mérkőzéseket. Pedig valaha bevett dolognak számított, hogy a téli, illetve nyári bajnoki szünetben magyar csapatok portyázzák végig Európát.

A labdarúgás hőskorában a játéka kétségkívül illett a nemzetközi jelző. A bécsi, prágai pályák gyakori vendégei voltak magyar csapatok, de Budapesten is olyan jó nevű gárdák fordultak meg, mint az Arsenal, a Tottenham, a Celtic, a Blackburn vagy a Manchester United. Az 1910-es évek elejétől csapataink egyre távolabbi országokba jutottak el. Az FTC indult elsőként európai túrára, 1911-ben – Hamburgban, Brémában, Berlinben és Londonban – hat mérkőzésen öt győzelmet arattak. A pesti foci értékes exportcikké vált, az első világháborút követő nyomasztó gazdasági helyzetben pedig a klubok számára a külföldi túrák a túlélést jelenthették. Az utazási lehetőségek kezdetben szűkre szabottak voltak, hiszen a központi hatalmak ellen meghirdetett, 1921 végéig fenntartott sportbojkott miatt csapataink csak Németországban, Ausztriában, Svájcban, 1921-től a Felvidéken léphettek pályára. A klubok általában kétszer túráztak, télen a legfontosabb úti cél a futballját rohamléptekkel fejlesztő Olaszország, Spanyolország, később Franciaország, nyáron pedig Lengyelország és Svédország volt. Hosszan lehet sorolni a példákat, amelyek a túrázási láz hihetetlen volumenét illusztrálják. 1922-ben svéd klubok 85, zömmel hazai pályán rendezett nemzetközi mérkőzést játszottak, legtöbbször – 28 esetben – magyarok ellen szerepeltek. 1923. december 20-án úgy gördült ki a trieszti gyors a Keleti pályaudvarról, hogy a labdarúgóknak külön kocsit csatoltak a szerelvényhez, ugyanis négy csapatunk is olasz karácsonyi túrára indult. Egy évvel később közel negy-

ven közép-európai csapat érkezett az ünnepekre Olaszországba, Budapestről nyolc, Bécsből hét klub is az olasz pályákat vette célba.

Sok labdarúgó éveken át egyetlen karácsonyt sem tölthetett családi körben, azonban a kor embere számára elérhetetlen országokba is eljutottak. Csupán néhány példa: a Ferencváros Braziliában, Uruguayban, Argentínában, Marokkóban, Egyiptomban és Máltán járt, az MTK Egyiptomban, Mexikóban, az Egyesült Államokban, Kubában és Máltán is szerepelt, de még a szombathelyi Sabaria is eljutott Kubába, Mexikóba és az Egyesült Államokba.

A tőkeszegény magyar futballt gyakorlatilag a külföld finanszírozta, hiszen e túrákon sokszor komoly bevételekhez juthattak az egyesületek. Ekkor született azonban a vajaskenyér-túra kifejezés is. Korábban csak a legjobb klubok utaztak külföldre, az 1920-as évektől akár másodosztályú csapatok is felkerekedtek, fapadon utaztak, garniszállókban húzták meg magukat, s akár kétnaponta, gyenge ellenfelek ellen, csekély juttatásért is pályára léptek. Mammusits Mihály, az MLSZ ügyésze 1921 nyarán azzal vádolta meg a túrázókat, hogy útjaik csak „tucatmérkőzések hajhászásából állnak”, céljuk nem a legjobb csapatokkal megküzdeni, hanem „pénzvadászat”. Miközben a túrázó játékosoknak felemelő pillanatokban lehetett részük (például 1925-ben újevkor a portugál köztársasági elnök fogadta a Szombathelyi AK csapatát), sokan keveredtek kellemetlen helyzetekbe. Hegyi Mátyás, a III. ker. TVE játékosa 1926-os visszaemlékezésében számolt be egy ilyen felvidéki esetről: „Ebéd előtti sétánkat végeztük az ungvári korzón, amikor oda egy furcsa karaván érkezett meg. Mi is közelebb mentünk, hogy lássuk, kicsodák. A parasztszekerek és sátoros kocsik mélyéből előkerült borotvátlan képű, összegyűrt arcú, torzonborz alakokban bámulva ismertük fel budai riválisainkat. A 33-asok voltak. Szaporán mesélik, hogy Kassán játszottak, de onnan kiutasították őket, pénzük nem lévén elegendő, Legenyemihálytól ily módon vándorolnak, hátha valahol fönnakadnak. (...) Kaptak azonban az MTK-tól két játékot koszt-kvartély-mosásért.” (Vagyis az MTK két „bemutatómérkőzést” játszott Ungváron a Budai 33-assal, a meccs bevétele az MTK-é lett, cserében enni adtak és mostak a 33 FC játékosaira.) 1922-es felvidéki túráján a TTC-nek sem volt szerencséje. A terézvárosiak négy játékosa egy kassai vendéglőben irredenta dalokat énekelt, a

rendőrök letartóztatták őket. Ugyanerre a sorsra jutott másik négy labdarúgójuk is, ők csempészett nyakkendővel, cigarettával üzleteltek, „a legnyilvánosabb helyen is kínálgatták portékáikat”. A TTC végül kénytelen volt megfogyatkozva hazautazni, több játékosuk is letartóztatásban maradt.

Az incidenst követően a labdarúgó-szövetség megtiltotta a csapatoknak, hogy külföldi útjainkon üzleteljenek, 1923 tavaszán pedig szigorú „túrarendeletet” adtak ki, melyben többek között kimondták, hogy egy csapat évente legfeljebb kétszer vehet részt hét napnál hosszabb túrán, továbbá 24 nap alatt legfeljebb nyolc mérkőzést játszhatnak. Ám a sportbojkott megszűntével, vagyis a határok megnyitásával csak szaporodtak a vajaskenyér-túrák körüli problémák. 1923 karácsonyán a BTC 24 órás utazás után érkezett meg Olaszországba, ahol egy fűtetlen szálloda várta őket. Ráadásul a túraszervezők eltűntek, a csapatnak annyi pénze maradt csak, hogy visszatérjenek Budapestre. Nem volt ilyen szerencsés az UTSE. Az újpestiek túraszervezője is meglépett a csapat pénzével, trieszti szállodai számlájukat sem tudták rendezni. Az éhező, hajlék nélkül maradt játékosokon végül a trieszti konzul segített, a csapat a külügyminisztérium költségén utazhatott haza.

A harmincas évek elején, a gazdasági válság következtében a klubok alig tudtak Magyarországon bevételhez jutni, ráadásul egy-egy külföldi találkozóra is egyre kevesebb pénzt kaptak – így kénytelenek voltak még több meghívásnak eleget tenni. Szemléletesen mutatja be ezt a folyamatot az MTK nemzetközi mérkőzéseinek statisztikája. A kék-fehérek 1910–14 között 62 nemzetközi mérkőzésen léptek pályára, ezeknek csupán harmadát rendezték külföldön. 1920–24 között a nemzetközi mérkőzések száma 95-re emelkedett, a találkozók háromnegyedét a határon túl bonyolították le. 1930–34 között a csapat 145 nemzetközi meccsének 92 százalékát külföldön játszotta. A nemzetközi mérkőzések súlyát mutatja az is, hogy 1930-ban a kék-fehérek 22 magyar bajnoki találkozón szerepeltek, egyszer játszottak Pesten a bécsi Admirával – viszont 32-szer léptek pályára külföldön.

A túrázási lázat végül a háború törte meg. Néhány nemzetközi mérkőzést még játszottak a csapatok, 1939 karácsonya után viszont nem indultak hosszabb útra. De, csupán egy példát kiragadva, az Újpest 1946 szeptemberében már öt mérkőzést játszott Isztambulban...